

ESPERANTA FINNLANDO

3 - 1953 NOVEMBRO

Organo de ESPERANTO-INSTITUTO DE FINNLANDO.
ADMINISTRACIO KAJ ABONEJO: Eldono Vilho Setälä,
filio: Töölöntullinkatu 7 A 2, girokonto 6117.
Abonprezo en Finnlando 200 mk, subtena abono
1000 mk, al eksterlando 260 mk aŭ 10 respond-
kuponoj aŭ 3 l.-, pagota al iu esperanta libr-
ejo. Redakcia komitato: Hannee Koivu kaj Kaarlo
Jokinen, ĉefredaktoro Vilho Setälä, adreso: Ma-
tinkylä, Iirisalahti, Telefono 882170. Tilaushin-
ta Suomessa 200 mk.

UNIVERSALA ESPERANTO-ASOCIO

Centro de Esploro kaj Dokumentado
300 West End Lane . London NW6
Direktoro: prof-dro Ivo Lapenna

ESPERANTO

KANSAKUNTIEN YHTÄISJÄRJESTÖJEN TUTKITTAVANA

Unescon seitsemänteen yleiskonferenssiin laa-
dittu selostus, toimittanut tohtori Ivo Lapenna,
Zagrebin yliopiston kansainvälisen oikeuden ja
valtiotaidon historian entinen professori.

SISÄLLYS.

1. Johdanto
 - a) Kansainliitto ja kansainvälisen kielen
kysymys.
 - b) Vetoamus Yhtyneisiin Kansakuntiin ja
Uneskoon
2. Esperanton rakenne, synty ja kehitys.
3. Arvosteluja esperanton arvosta ja merkitykses-
tä
4. Esperanton opetus
5. Esperanton kirjallisuus
6. Esperanto tieteessä ja erikoisaloilla
7. Erikoisalojen sanakirjoja
8. Esperanton aikakauslehdistä
9. Esperantojärjestöt
10. Erilaisia esperanton käytännöllisiä sovellu-
tuksia
11. Loopusanat
Jälkisanat. Esperanto Unescon yleiskokoukses-
sa 1952.

JOHDANTO

Pariisissa marras-joulukuussa 1952 pidetty Yhty-
neitten kansakuntien kulttuurijärjestön UNESCON
yleiskokous oli saanut tehtäväkseen päättää, on-
ko Unescon aihetta käsitellä kysymystä kielivai-
keuksista kansojen välisissä henkisisä ja moraa-
lisissa suhteissa sekä miten se olisi ratkaista-
va.

Avustaaksemme yleiskokousta tämän tärkeän
asian tutkimisessa ja pääsemässä mahdollisimman
hyödylliseen tulokseen Tutkimus- ja Selvittely-
keskus on julkaissut tämän asiakirjan. Sen tar-
koituksena on esittää lyhyessä muodossa esperan-
toa, kansainvälistä kieltä koskevat tärkeimmät
tosiasiat. Tämä tuntuu sitäkin tarpeellisemmalta,
koska näistä asioista on yleensä vallalla hyvin
puutteelliset ja usein erheelliset käsitykset.

A. KANSAINLIITTO JA KANSAINVÄLISEN KIELEN KYSYMYS.

Kansainliiton sihteeri oli toimittanut
yksitviskohtaisen ja tositteisiin perustuvan se-
lostuksen nimeltä "Esperanto kansainvälisenä
aukielenä", mikä päättyi seuraaviin sanoihin:

"Kieli on suuri voima, ja Kansainliitolla on
täysi syy seurata erikoisella kiinnostuksella
Esperantoliikkeen kehitystä, koska se voi, jos
se leviää yhä laajemmalle, kerran saavuttaa
suuria tuloksia maailman moraalisen yhtenäisyy-
den saavuttamiseksi."

Kansainliiton kolmas yleiskokous hyväksyi se-
lostuksen yksimielisesti 21 p. syyskuuta 1922.
Vain kysymys esperanton opettamisesta kouluissa
jätettiin Henkisen Yhteistyön komitean tutkitta-
vaksi. Komitean päätös oli, että se ei voi suo-

sitella Kansainliiton yleiskokoukselle "keinotekoisista kielistä". Keskustelun yhtäkirjasta selviää, että prof. Lowes Dickinson (Iso Britannia) vastusti tätä kantaa, sanoen, että komitealla ei ole oikeutta tuomita yhdessä istunnossa kielistä, jota se ei tunne. Saman mielipiteen esitti prof. Lorentz (Alankomaat). Tohtori Nitobe, Kansainliiton silloinen apulaissihteeri, sanoi pelkäävänsä, että kaksikymmentä vuotta myöhemmin komitea joutuisi naurunalaiseksi tällaisen päätöksen vuoksi, sillä tosiasiat osoittavat, että esperanto leviää maailmassa..." (Prof. E. Privat, Esperanton historia).

Syyskuussa 1923 tätä kysymystä pohdittiin jälleen yleiskokouksessa. Henkisen yhteistyön komitean edellä selostettua ehdotusta ei vahvistettu eikä hyväksytty. Siihen vuoden 1922 selostuksen hyväksyminen jäi täysin voimaan.

Syyskuun 20 p. 1924 Kansainliiton yleiskokous hyväksyi päätöslauselman, joka suositteli liiton jäsenvaltioille esperanton käsittelemistä ja luokittelemista "selvänä" kielenä lennätin- ja radiolennätinliikenteessä. V. 1925 Kansainvälinen Lennätinliitto hyväksyi tämän suosituksen, ja siten on esperantolla vähä tämä asema.

B. VETOOMUS YHTYNEISIIN KANSAKUNTIIN JA UNESCOON.

Sen jälkeen kuin esperantoyhdistykset toisen maailmansodan jälkeen olivat jälleen järjestäytyneet ryhdyttiin maailmanlaajuiseen kampaniluun yhtyneitten kansakuntien kiinnostuksen ohjaamiseksi kansainvälisen kielen kysymykseen. Täten syntyi vetoamus, jonka allekirjoittajat ilmaisivat hartaana toiveenaan, että YK ottaisi ensi tilassa vakavasti harkittavakseen kansainvälisen kielen kysymystä ja suosittelisi esperanton opettamista kouluissa, edistäisi sen käyttöä matkailussa ja kansainvälisessä kaupassa ja kirjeenvaihdossa. Vetoomuksen allekirjoittajina oli 895432 yksittäistä henkilöä ja 492 järjestöä, joiden jäsenmäärä yhteensä on 15 454 780. Allekirjoittajina olivat mm.:

Ranskan presidentti M. Vincent Auriol,
Alankomaiden pääministeri Willem Drees,
Itävallan pääministeri Leopold Figl,
405 parlamenttien jäsentä, useita tuhansia
tiedemiehiä, lääkäreitä, lakimiehiä,
professoreita, opettajia, jne.

Tämä vetoamus, sidottuna 356 albumiksi, kussakin 2500 sivua, ajennettiin Yhtyneille kansakunnille Lake Successissa 2 p. elokuuta 1950. Saman elokuun 8 p. Yhtyneitten kansakuntien apulaissihteeri Benjamin Cohen lähetti veto-

muksen Unescolle, tämän asian käsittelyyn pätevimmälle järjestölle.

ESPERANTON RAKENNE, SYNTY JA KEHITYS

Jokainen kieli on yhteiskunnallinen ilmiö eikä mikään "luonnonilmiö". Niin myös kansainvälinen kieli esperanto, jota valitsevat samat lait kuin mitä muuta kielistä tahansa. Senä vuoksi "luonnollisen" ja "keinotekoisien" kielen ero ei ole tieteellisesti perusteltavissa. Kukin kieli on määrärajaan saakka ihmisyhteisön vaistomaisesti luoma, mutta jokainen hyvin kehittynyt kirjakieli sisältää myös joukon tietoisesti luotuja aineksia.

Kielen kehitykseen vaikuttaa yleensä kaksi tekijäryhmää: eristävät ja yhdistävät tekijät.

Eristäviin tekijöihin kuuluvat mm. maantieteelliset ja taloudellisyhteiskunnalliset tekijät, kuten kasti-, luokka-, ammatilliset ja uskonnolliset eroavaisuudet. Nämä vaikuttavat hajottavasti ehkäisten kielten yhteensulautumista ja yhteiskielen säilymistä, missä sellainen on olemassa.

Yhdistäviä tekijöitä ovat varsinkin työnjako ja siitä johtuva laajoilla alueilla asuvien ihmisten riippuvaisuus toisistaan; yhteiset aatteet; teknillinen kehitys, varsinkin kuljetus- ja liikenneolojen kehitys; moninaiset kulttuuritekijät, kuten kirjoitustaito, kirjapaino, kirjallisuus, sanomalehdistö, koulut, kirjastot, teatterit jne. Yhdistävät tekijät edistävät yhteisen kielen kehittymistä ja säilymistä vähä laajempien alueiden vähä suuremmille asukaamäärille.

Ihmiskunnan kehittäessä yhdistävät tekijät lisääntyvät ja voimistuvat, eristävät tekijät taas vähä menettävät tehoaan.

Kansainvälisen kielen syntymän vaikutti pääasiassa se, että yhdistävät tekijät olivat tulleet paljon eristäviä tekijöitä tärkeämmiksi. Oli syntynyt riittävästi kansainvälistä kieliainesta jolle tohtori Zamenhof seattoi perustaa kieli-suunnitelmansa. Se ilmestyi v. 1887 nimellä "Internacia lingvo" (kansainvälinen kieli). Tekijä käytti salanimeä "Doktoro Esperanto", minkä mukaan kieli sittemmin sai nimensä.

Esperanton kieliohin muodostaa 16 poikkeuksetonta sääntöä. Sanasto muodostuu pääosaltaan kansainvälisistä vartalosta; loput ovat yhteisiä monelle kielelle. Johtoliitteiden avulla voidaan jo oivituista vartalosta muodostaa joukko uusia sanoja, usein jopa 30-40. Tästä syystä es-

esperanto on helppo oppia, ei ainoastaan eurooppalaisille, vaan myös merentakaisien maiden asukkaille.

Niiden 60 vuoden kuluessa, jotka esperanto on ollut olemassa, se on suuresti kehittynyt ja muodostunut eläväksi kieleksi joka kykenee täyttämään sekä loogillisen ajattelun että myös taiteellisen ilmaisun tarpeet. On olemassa useita kansainvälisiä perheitä, joissa esperanto on kotikielenä ja joukko lapsia, joille esperanto on äidinkielenä. Tähän kiintoisaan ilmiöön eivät kielimiehet toistaiseksi ole kiinnittäneet paljoakaan huomiota, mutta se ei vähennä tosiasian merkitystä. Esperanton elinvoima sai virallisen tunnustuksensa siitä edellä mainitusta Kansainliiton sihteeristön selostuksesta, johon edellä viitattiin ja jonka Kansainliiton kolmas yleinen kokous hyväksyi.

ARVOSTELUA ESPERANTON ARVOSTA JA MERKITYKSESTÄ

Monet tunnetut tiedemiehet, kuuluisat kirjailijat ja etevät valtiomiehet ovat antaneet suosiollisia lausuntoja esperanton kielellisestä arvosta ja sen tärkeudesta kansainvälisen elämän eri aloilla.

On mahdoton esittää tässä kaikkia näitä lausuntoja. Riittääköön, kun mainitsemme muutamia nimiä, kuten Leo Tolstoi, Antoine Meillet, M. Nitti, Wilhelm Thomsen, E. N. Setälä, G.J. Ramstedt, Upton Sinclair, Sir William Ramsay, A. Cotton, Odo Bujwid, M. Gorki, R. Rolland, paavi Pius X, Trygve Lie.

ESPERANTON OPETUS

Esperanton yksinkertaisen rakenteen vuoksi on kielen alkeisoppikirjat voitu tehdä ns. avaimen muotoon; avaimen sisältyy kielen keskeinen sanasto kokonaisuudessaan, mutta myös täydellinen kieliooppi johtoliitteineen, omaan osastoonsa rakkosellisesti järjestettynä. Tällaisen avaimen avulla voi kieleen perehtymätönkin ymmärtää esperantokielistä tekstiä. Avain sisältää kielioopin lisäksi n. 2500 sanaa, ja pienellä kirjaisinlailla painettuna se mahtuu lompakkoon. Tähän mennessä on avaimia julkaistu 35 kielellä, ja painokset ovat olleet verraten isot. Niinö ruotsalaista avainta on julkaistu 215000 kpl ja suomalaista 65000.

Avaimet eivät tietenkään vastaa kielen vakavan opiskelun asettamia vaatimuksia. Tähän tarpeen tyydyttävät mitä moninaisimmat oppikirjat. Vuon-

teen 1929 oli niitä ilmestynyt 1568 erilaista ja -kielistä. Nykyään on lukumäärä yli 2000.

Esperantoa opetetaan enimmäkseen iltakursseilla, joita esperantovhdistykset järjestävät. Lukuvuonna 1950-51 toimeenpantiin 1267 tällaista kurssia 29 maassa. Tiedot muista maista ovat puutteelliset. Samaan aikaan esperanto oli oppiaineena 114 kansa- ja oppikoulussa 15 maassa, sekä erinäisissä tvöväenostoissa ja vastaavissa iltakouluissa. Esperanton professorin tai lehtorin virkoja on 31 yliopistossa tai vastaavassa korkeakoulussa Itävallassa, Englannissa, Tšekkoslovakiassa, Saksassa, Unkarissa, Puolassa, Japanissa, Italiassa, Kanadassa, Alankomaissa ja Yhdysvalloissa.

ESPERANTON KIRJALLISUUS

Maailman suurimmassa esperantokirjastossa, jonka omistaa British Esperanto Association Lontoossa, on luettelon mukaan 29000 eri julkaisua. Suuri osa näistä kuuluu kaunokirjallisuuteen, käännettyyn tai alkuperäiseen. Käännösten parissa on erikoisasemansa 9 isolla antologialla: puolalaisella, katalonialaisella, unkarilaisella, belgialaisella, liettualaisella, bulgarialaisella sveitsiläisellä, tšekkoslovakialaisella ja ruotsalaisella. Kansallisten kirjailijain merkiteoksia on ilmestynyt esperantokäännöksinä, esim. seuraavien kirjailijoiden: Sienkiewicz, Madach, Petöfi, Selma Lagerlöf, Čapek, Homeros, Virgilius, Shakespeare, Byron, Poe, Jack London, Upton Sinclair, Molière, Racine, Victor Hugo, Voltaire, Goethe, Schiller, Heine, Lessing, Remarque, Zweig, Dante, Papini, Puškin, Lermontov, Gogol, Turgenjev, Leo Tolstoi, A. Tolstoi, Majakovski, Cervantes, Ibañez, Ibsen, Aleksis Kivi, Mazuranić, Krleža, Vazov, Vondel, Tagore, ymm. (Suomalaisten kirjailijoiden teoksista on ilmestynyt Kiven Lea, Kihlaus, Nummisuntarit ja Seitsemän veljestä, Erkon Huoneentaulu, Linnankosken Taistelu Heikkilän talosta, sekä Eino Leinon runoja ja eri kirjailijoiden novelleja aikakauslehdissä).

Esperantokäännösten vähityksellä moni kirjallinen helmi, varsinkin pienten kansojen tuote, on tullut tunnetuksi kaikkialla maailmassa. On kiintoisaa todeta, että moni teos on käännetty esperantosta edelleen muille kielille. Niinpä eräät keski- ja itä-Euroopan kielillä alkuaan ilmestyneet kirjat on käännetty esperantokäännöksistä japaniksi ja kiinaksi, ja ensimmäinen Suomessa julkaistu Tagoren novelli niinkään.

16 ESPERANTO FINNLANDO

Siten esperantolla on ollut ja on edelleen huomattava sija kulttuurin välittäjänä.

Alkuperäistä esperantokielistä kirjallisuutta on niinkään ilmestynyt varsin paljon. Tekijöistä on mainittava erittäinkin tohtori Zamenhof, K. Kalocsay, J. Baghy, R. Schwartz, S. Engholm, K.R.C. Sturmer, F. Szilágyi, A. Rosbach, H. Weinhenst, J.D. Sayers, C. Rossetti, H. Haeffker ym.

ESPERANTO TIETEESSÄ JA ERIKOISALOILLA

Esperanton arvon tieteelle on vahvistanut mm. Ranskan tiedeakatemia 40 jäsenen päätöslauselma (1924), konferenssi "Esperanto nykyaikajan elämässä", puheenjohtajana A. Cotton, Tiedeakatemia varapuheenjohtaja (1937), Japanin tiedeneuvoston julkilausuma (1950), 85 japanilaisen tiedemiehen julistus (1950), Kiinan tiedemiesten lausunto (1951) ja Münchenin (1951) ja Oslon (1952) esperantokongressien tieteellisten jaostojen päätöslausunnot. (Näihin viimeainittuihin ovat sittemmin yhtyneet useat eri maiden tiedemiehet, Suomesta Suomen Akatemian jäsenet Y.H. Toivonen ja Yrjö Väisälä, professorit K. Väisälä, U. Pesonen, V. Väisälä ja A. Rudnev, Tohtorit T.J. Kukkamäki, P. Kalaja ja P. Kustaanheimo sekä tiet. laitosten assistentit, maisterit E. Kärriäinen, K. A. Alikoski ja Liisi Oterma). Kaikissa näissä lausunnoissa korostetaan esperanton soivuutta tieteelliseen käyttöön.

Esperantokieliiseen tieteelliseen ja erikoiskirjallisuuteen sisältyy käännöksiä mm. seuraavien tekijöiden teoksista: Leibnitz, Descartes, Kant, Lasalle, Mendelejev, Horrabin, Murata Matataka, S. Suziki - sekä alkuperäisesti esperantoksi laadittuja teoksia, joiden tekijöistä mainittakoon professorit E. Privat, Bujwid, E. Collinson, I. Lapenna, H. Sirk, F. Egami, G. Canuto ja tohtorit E. Wüster, Manders, ym. Ajsbergin esperantoksi alkuaan kirjoittama yleistaajuinen eslostus radion toiminnasta "Fine mi komprenas la radion" on tähän mennessä julkaistu 13 kansalliskielelle käännettynä.

ERIKOISALOJEN SANAKIRJOJA

Rinnan esperanton tieteellisen kirjallisuuden kehittymisen kanssa on julkaistu erikoisalojen sanastoja. Tähän mennessä on tällaisia sanastoja ja sanakirjoja ilmestynyt 106; ne käsittelevät 43 eri tieteen, filosofian, teknologian kaupan ym. erikoisalaa. Niitä on julkaistu 19

eri maassa. Viidessä on yli 300 sivua, kahdeksassa 200-300, kahdeksatoista 100-200, seitsemässä 75-100, muissa alle 75 sivua.

Tämän alan työ on erittäin tärkeää erikoisanojen ("teknillisten termien") vakaannuttamisen kannalta. Tämän toteaa tohtori J.E. Holmström selostuksessaan erikielisisä tieteellisistä ja teknillisistä sanastoista (Interlingual Scientific and Technical Dictionaries, UNESCO/NS/SL/I).

ESPERANTON AIKAKAUSLEHDISTÖ

Ensimmäinen esperantokielinen aikakauslehti ilmestyi l.o. syyskuuta 1909. Sen jälkeen on julkaistu satoja erilaisia aikakauskirjoja ja lehtiä. Tärkeimmät nykyaikain ilmestyvät lehdet ovat: "Esperanto" (Lontoossa ilmestyyvä päääänenkannattaja), "Heroldo de Esperanto", "Scienca Revuo", "Medicina Revuo", "Sennacieca Revuo", "La Suda Stelo". Mainittakoon myös nuorison lehti "La juna vivo" sekä Suomen esperantistien äänenkannattaja "Esperanta Finnlando" ja japanilainen "La Revuo Orienta". Esperantokielisiä aikakauskirjoja ja lehtiä ilmestyy kaikissa maailman osissa.

ESPERANTOJÄRJESTÖT

Tutkimus- ja selvittelykeskuksen juuri valmistuneen tiedustelun mukaan oli v. 1951 yhteensä 1064 esperantovhdistystä 32 maassa (muista maista muuttuu tiedot). Samana vuonna oli 36 kansallista esperantoliittoa, joihin asianomaisessa maassa toimivat esperantovhdistykset ja yksityiset esperantistit ovat liittyneet.

Kansainvälisistä järjestöistä suurin on "Universala Esperanto-Asocio" (Maailman Esperantoliitto), joka on perustettu v. 1909, ja johon v. 1952 kuului jäseniä 83 maasta. Sen keskustelusto on Rickmansworthissa lähellä Lontoota ja palvelutoimisto Genèvessä. U.E.A.:han kuuluu, paitsi yksitvisjäseniä, 21 kansallista liittoa ja 12 kansainvälistä erikoisjärjestöä.

Erikoisjärjestöistä tärkeimmät ovat osettajain, tiedemiesten, posti-, lennätin- ja puhe-
linvirkamiesten, sanomalehtimiesten ja lääkäreiden järjestöt. On myös mainittava nuorison, partio-
laisten ja eri tunnustuksien uskonnolliset järjestöt.

(Jatkuu seuraavassa numerossa.)